

N:o 62.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1893, kl. 6 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillsättande af en komité för utredning angående lämpligheten af handelsdomstolars införande.

Den under förhandlingarna om vårt rättegångsväsendes ombildning af såväl nya lagberedningen i dess s. k. principbetänkande som förstärkta lagberedningen afhandlade frågan om inrättande i vårt land af särskilda handelsdomstolar har vid innevarande riksdag ånyo bragts å bane, i det att herr *E. Akerlund* uti en inom Andra Kammaren väckt motion n:o 175, hvilken till lagutskottet hänvisats, hemställt om aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrifvelse med begäran om en förnyad utredning beträffande lämpligheten af dylika domstolars införande.

Efter uttalanden rörande beskaffenheten af vår nuvarande domstolsorganisation och rättskipningens tillstånd i vårt land, för hvilka utskottet icke anser sig behöfva redogöra, anför motionären till stöd för sin ifrågasvarande framställning hufvudsakligen följande.

Den oerhörda snabbheten i vår tid — tack vare de nya kommunikationsmedlen — i affärsaftals afslutande och genomförande, varornas hastiga förflyttningar och de snabba värdevexlingarne kräfde en snabb och effektiv rättshjelp, der någon brytning mellankomme, enär fördröjande eller utblifvande deraf vore detsamma som gifven förlust. Den snabba rättshjelpen fordrade emellertid fria former och särskildt att tvistefrågornas afgörande lades i sådana händer, der känsla för detta behof funnes samt en uppfattning af aftalens betydelse vore att påräkna, som kunde medföra ett snabbt beslut. Härtill vore emellertid våra domstolar ej egnade.

Ifrån det praktiska affärlivets sida hade ock röster mer än en gång höjts för genomgripande förändringar i det nuvarande tillståndet. Sålunda hade vid sammanträde med förstärkta lagberedningen år 1887 de af regeringen tillkallade sakkunnige enstämmigt framhållit det otillfredsställande i det nuvarande tillståndet samt behovet af genomgripande förändringar i fråga om sättet för afgörandet af tvister på handelns, sjöfartens och industriens område, och Sveriges allmänna handelsförening hade mer än en gång hos regeringen gjort framställningar i samma syfte. Nya lagberedningen hade emellertid stannat vid den förklaring, »att frågan om inrättandet af särskilda handelsdomstolar för närvarande borde förfalla». Härvid hade beredningen dock synbarligen ej tillbörligt beaktat handelsverldens behof, likasom både beredningen och förstärkta lagberedningen syntes hafva fördomsfullt betraktat andra länders erfarenhet i denna fråga.

I andra land, särskildt i Frankrike, hvars handelskår intoge en synnerligen hög ståndpunkt, ansåge man just de särskilda handelsdomstolarne hafva förtjensten af den redbarhet och gedigenhet, som rådde inom handelsverlden derstädes. Den officiella statistiken i Frankrike visade, att de af blott jurister bestående domstolar, till hvilka vad ginge i handelsaker, år efter år funnit sig behöfva ändra ett mindre procenttal domar, gifna af handelsdomstolar, än domar, som af de vanliga domstolarne gifvits i fråga om handelssaker, och såsom exempel på den snabbhet rättskipningen uti ifrågavarande hänseende i nämnda land uppnått kunde anföras, att år 1886 vid handelsdomstolen i Paris af under två månader der förekomna 8,992 mål öfver 87 procent afgjorts inom en månad samt att i medeltal tidsutdräkten uppginge till betydligt mindre än två veckor.

Särskildt dessa förhållanden jemte de vitsord, som gifvits handelsdomstolarne från franska justitie- och handelsdepartementens sida, gäfv motionären stöd för den tanken, att, då nu någonting ovilkorligen hos oss måste göras, det ej vore äfventyrligt att hänvisa till den i Frankrike rådande ordningen som ett föredöme eller till en god ledning för oss.

Att utan vidare hit öfverflytta vare sig Frankrikes eller andra länders anordningar i fråga om handelsdomstolar kunde ej ifrågakomma, men då institutionen inom andra länder visat sig synnerligen välsignelsebringande och särskildt inom Frankrike ganska säkert i hög grad bidragit dertill att Frankrikes handelsstånd stode aktadt och ansedt öfver hela verlden, vågade motionären tro, att mycket för oss funnes att hemta från särskildt detta lands erfarenhet uti ifrågavarande fall.

Motionären hemställer sålunda, »att Riksdagen i skrifvelse ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillsätta en komité af såväl jurister som representanter för handel, industri och sjöfart för utredning af frågan,

huruvida icke införandet hos oss af särskilda handelsdomstolar efter utländskt föredöme i hög grad vore egnadt att stärka det allmänna förtroendet, befrämja näringslivets sunda utveckling samt särskildt befordra redbarhet i handel ochandel medborgare emellan, och för upprättande af förslag till lagstiftning i ämnet att Riksdagen föreläggas.»

Såsom utskottet redan erinrat har, i sammanhang med den ifrågasatta ombildningen af rättegångsväsendet, jemväl frågan om inrättande i vårt land af särskilda handelsdomstolar varit föremål för behandling. I anledning närmast af Riksdagens skrivelse i ämnet den 18 maj 1875, deri Riksdagen, efter att hafva framhållit åtskilliga synpunkter, ur hvilka inrättandet af handelsdomstolar i vårt lands större städer synes önskligt, hemstälde, att Kongl. Maj:t, i sammanhang med utarbetandet af förslag till ny rättegångsordning, ville låta komma under öfvervägande, om och i hvad mån sådana måtte kunna införas, upptogs sålunda frågan bland de öfverläggningsämnen, hvilka nya lagberedningen ansåg företrädesvis böra komma under beaktande i samband med fastställande af grunderna för en ifrågasatt förändrad domstolsförfattning.

Utgående från uppfattningen, att man ej utan verkligt nödtvång borde splittra domstolsinrättningens enhet genom inrättande af specialdomstolar för vissa kategorier af mål, söker beredningen i sitt s. k. principbetänkande särskildt besvara frågan om handelsdomstolens oundgänglighet såsom länk i vårt lands domstolsorganisation. Sedan beredningen — som vid pröfningen af denna fråga fann den första uppgiften böra vara att noga urskilja de rättsfall, hvilka till sin beskaffenhet voro sådana, att deras behandling vid vanliga domstolar och under vanliga former i öfrigt icke vore möjlig eller ändamålsenlig — lemnat redogörelse för beskaffenheten af de handels- och sjörättstvister, hvilka vid utlandets handelsdomstolar pläga handläggas, anmärker beredningen, hurusom uppenbart vore, att man för att kunna med säkerhet bedöma behovet af speciella anordningar för de sinsemellan så olika fallen i främsta rummet måste taga hänsyn till och ingå i granskning af de *privaträttsliga* normerna i hvarje särskildt fall. Då man betonade behovet af handelsdomstolar, hade man nu, enligt beredningens åsigt, förnämligast utgått från den förutsättning, att handelsrättens normer skulle hvila, om ej uteslutande, dock väsentligen på allmänna, sedan århundraden utvecklade, men ständigt vexlande, oskrifna och endast af affärsmännen kända handelsbruk, men denna förutsättning vore dock i allmänhet mindre hållbar. I vårt land, liksom öfverallt annor-

städes, vore handelsrätten väsentligen ordnad genom skrifven lag, hvilken i främsta rummet måste ega ovilkorlig giltighet. Handelsbruket deremot, hvilka för öfrigt till sin natur vore ytterst sväfvande och godtyckliga samt beroende på och vexlande efter lokala förhållanden och dermed förbundna speciella intressen, hade allenast den jemförelsevis mera underordnade uppgiften att i de fall, der positiva lagbud saknades eller uttryckligen hänvisade till användandet af handelsbruket såsom supplementär rätt, tjena till ledning för parter och domare. Något tvifvel syntes väl ej heller böra råda derom, att den allmänna rättssäkerheten och affärlifvets utveckling bäst befrämjades, om den positiva lagstiftningen gjordes så uttömmande och allmängiltig, att minsta möjliga utrymme behöfde lemnas för handelsbrukens tillämpning i saknad af allmän lag. Nu befunde sig emellertid nästan hela den grupp af privaträttsliga lagbestämmelser, som innefattade handels- och sjörätten, i ett öfvergångsstadium, i det att densamma dels redan vore under omarbetning, dels ock afsedd att i den närmaste framtiden undergå revision, och då utredningen af handelsdomstolarnes nödvändighet samt behörighet och organisation endast kunde vinna derpå, att den företoges först i sammanhang med den privaträttsliga lagrevisionen, fann sig beredningen böra hemställa, att frågan om inrättandet af särskilda handelsdomstolar måtte för det dåvarande förfalla och lemnas beroende på blifvande utredning i sammanhang med eller efter verkställd revision af sjölagen och handelsbalken. Till denna utgång medverkade ock beredningens uppfattning, att det ur den allmänna rättegångsreformens synpunkt vore lämpligast om, i likhet med hvad som iakttagits beträffande öfriga specialdomstolar och rättegångssättet hos dem, de allmänna institutionerna främst definitivt fastställdes och man först derefter tillsåge, i hvad mån från de sålunda gifna reglerna undantag vare sig för handels- eller andra tvister vore nödiga.

Då frågan om inrättande af handelsdomstolar härefter förekom till behandling inom förstärkta lagberedningen, deltog, på sätt motionären erinrat, i dess öfverläggningar i ämnet tillkallade särskildt utsedde fackmän. På skäl, hvilka utförligt återgifvas i förstärkta lagberedningens betänkande, vitsordade desse nästan enstämmigt önskvärdheten af särskilda domstolars inrättande för handläggning af handelstvister, men hade sinsemellan mycket skiljaktiga åsigtter beträffande sådana domstolars behörighet och organisation. Jemväl för deras uttalanden i dessa hänseenden lemnas i förstärkta lagberedningens betänkande utförlig redogörelse (ss. 24—30), till hvilken utskottet härmed tillåter sig hänvisa.

För egen del fann förstärkta lagberedningens flertal de skäl, som för inrättande af handelsdomstolar anförts, icke vara af beskaffenhet att böra

tillerkännas afgörande betydelse. Handelstvisternas skyndsammare afgörande vore förvisso, anför sålunda förstärkta lagberedningen, ett afsevärdt önskningsmål, men snabbhet i rättskipningen vore i fråga om öfriga rättsområden icke mindre ett grundvilkor för en god rättegångsordning än beträffande handelstvister; och deraf, att skyndsamhet vore af synnerligt behof påkallad jemväl i fråga om sistnämnda slag af tvister, följde icke, att det lämpligaste medlet för uppnående af detta mål borde sökas i inrättandet af särskilda handelsdomstolar. Vid bedömande af behofvet af dylika domstolar för att befordra ett skyndsamt afgörande af dessa tvister borde hänsyn tagas jemväl till beskaffenheten af det allmänna rättegångsförfarande, som vore afsedt att träda i stället för det nuvarande. Det föreliggande förslaget till ny rättegångsordning innefattade bestämmelser, egnade att i väsentlig mån afhjelpa de missförhållanden, som föranledt den öfverklagade tidsutdräkten vid målens afgörande; och det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke handelstvisternas snabbare afgörande än ytterligare borde befordras medelst särskilda lagbestämmelser rörande åtminstone vissa arter af dylika tvister.

Under åberopande af hvad redan lagkomitén anfört såsom skäl mot anordnande af särskilda domstolar förklarade förstärkta lagberedningen sig icke heller kunna dela den uppfattning, att den för handelstvisters rätta bedömande erforderliga praktiska insigt och erfarenhet icke skulle kunna vara förhanden hos domstolen, med mindre ledamöter af handelsståndet deri toge plats såsom domare. Sakförhållandet i handelstvister vore icke svårare att utreda än sakförhållandet i en mängd andra rättstvister, hvilka i äldre tider i vårt land varit undandragna de allmänna domstolarne och hvilkas öfverflyttande till dessa domstolar med allt skäl ansetts innebära en bestämd förbättring i rättskipningen. Med den arbetets fördelning, som inom affärsverlden alltmer gjorde sig gällande, blefve ofta nog köpmannens sakkunskap inskränkt till endast ett visst, allt mera begränsadt område, och det skulle sålunda lätteligen kunna inträffa, att till bedömande förekomme förhållanden, som helt och hållet fölle utom köpmannaledamöternas verksamhetsområde. Vida bättre tillgodosedt syntes vid handelstvister behofvet af verklig utredning om sakförhållandet blifva genom ett lämpligt anordnande af sakkunnigbeviset. På förhand kunde icke heller med någon visshet antagas, att handelsdomstolar med lekmän skulle komma att af allmänheten eller åtminstone af köpmännen omfattas med större förtroende än de allmänna domstolarne.

För ett gynsamt resultat af dessa domstolars verksamhet måste derjemte förutsättas, att köpmannaståndets mest framstående förmågor funnes villiga att deri tjenstgöra. Den uppoffring af tid och arbete, som detta

kräfde, måste emellertid, då lekmannadomarens befattning borde betraktas såsom ett hedersuppdrag och derföre vara lönlös, blifva så betydande, att det för mången skulle befinnas alltför betungande att åtaga sig ifrågasvarande befattning. Sådant måste desto hellre befaras, derest handelsdomstolarne, hvilka säkerligen kunde blifva endast få till antalet, skulle komma att sträcka sin kompetens öfver hela riket.

På hufvudsakligen dessa skäl och med hänsyn tillika till hvad af nya lagberedningen i ämnet anförts fann jemväl förstärkta lagberedningen frågan om inrättande af särskilda handelsdomstolar böra för det dåvarande förfalla.

Såsom af det ofvan anförda framgår, hafva många och, enligt utskottets uppfattning, tungt vägande anmärkningar framstälts emot införande i vårt land af handelsdomstolar. Särskildt synes det utskottet hafva med rätta framhållits, att frågan om handelsdomstolars behöflighet i vårt land samt de, enligt hvad förhandlingarne inom förstärkta lagberedningen nogsam utvisa, synnerligen svårösta spörsmålen om dessa domstolars behöflighet och organisation, icke tillförlitligen kunna afgöras förr än i sammanhang med eller efter en revision af de handelsrättsliga normer, hvilkas tillämpande företrädesvis skulle tillkomma handelsdomstol. Sedan nya lagberedningens principbetänkande afgafs, hafva visserligen de reformarbeten, som då pågingo såväl på sjörättslagstiftningens område som beträffande mera speciella delar af handelsrätten förts till slut, i hvilket hänseende må erinras om nya sjölagen samt lagarne om skydd för varumärken samt handelsregister, firma och prokura, men den egentliga grundvalen för de allmänna handelsrättsliga förhållandena, nemligen handelsbalken af 1734 års lag, hvars revision enligt den för nya lagberedningen utfärdade instruktion skulle, sedan arbetet med frågan om rättegångsväsendets ombildning blifvit afslutadt, blifva föremål för beredningens verksamhet, väntar ännu på sin ombildning.

Vid sådant förhållande har utskottet funnit den af motionären ifrågasatta förnyade utredningen i detta ämne för närvarande icke lämpligen böra ega rum, och hemställer följaktligen,

att herr Åkerlunds ifrågasvarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 april 1893.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservation

af herrar *Kardell* och *Linder*.

Herrar *Lilienberg*, *Erickson*, *J. Anderson*, *Näslund*, *F. Andersson* och *P. G. Petersson* hafva begärt få här antecknadt, att de på grund af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i utskottets behandling af ifrågavarande motion.

Jemväl herr *Wester* har velat tillkännagifva, att han icke öfvervarit ärendets behandling inom utskottet.